

Ordinaryüs Profesör Doktor Mahmut Gazi YAŞARGİL Life of Ordinary Professor Doctor Gazi YAŞARGİL

Oral Samet Toklu, Ali Arslantaş

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi, Nöroşirürji Anabilim Dalı, Eskişehir, Türkiye

Özet: Ülkemizin yetiştirdiği büyük değerlerden biri olan Gazi Yaşargil, geliştirdiği cerrahi teknik ve ekipmanlarla nöroşirürji tarihine yaptığı büyük katkılarla dünya çapında tanınmaktadır. Aralık ayında nöroşirürji dergisi tarafından 1950-2000 yılları arasında en önemli beyin cerrahi seçilmiştir. Bu makalemizde Yaşargilin çocukluğundan itibaren hayatındaki önemli dönüm noktalarını anlattık.

Anahtar Kelimeler: Beyin, Anevrizma, Mikrocerrahi, Sinir cerrahisi, Beyin cerrahisi, Gazi Yaşargil

Abstract: Gazi Yaşargil, one of the great values raised by our country, is known worldwide for his great contributions to the history of neurosurgery with the surgical techniques and equipment he has developed. In December, he was named the most important neurosurgeon between 1950 and 2000 by the journal of neurosurgery. In this article, we talked about the important turning points in Yaşargil's life since her childhood.

Keywords: Aneurysm, Brain, Microsurgery, Neurosurgery, Gazi Yaşargil

Toklu OR, Arslantaş A. Ordinaryüs Profesör Doktor Mahmut Gazi YAŞARGİL, *Türk Tıbbına Hizmet Veren Bilim İnsanları Özel Sayısı*, Aralık 2023;84-89 Doi: 10.20515/otd.1385347

ORCID ID of the author: OST. [0009-0007-3806-7568](https://orcid.org/0009-0007-3806-7568), AA. [0000-0003-4753-2779](https://orcid.org/0000-0003-4753-2779)

Received 02.11.2023

Accepted 29.11.2023

Online published 11.12.2023

1. Giriş

6 Temmuz 1925'te, Diyarbakır'ın Lice ilçesinde bir Kaymakam çocuğu olarak dünyaya gelir. Anne tarafı Sinop'a, baba tarafı Beypazarı'na ilk yerleşen Kayhan aşiretine dayanır. Babası Asım Bey 1924'te Diyarbakır Lice'ye kaymakam olarak atanır. Asım bey burada görev yaptığı esnada ailenin üçüncü çocuğu

olarak dünyaya gelir. Aile Lice'deyken 15 aylık olan İhsan'ı (Gazi Yaşargil'in abisi) dizanteri nedeniyle kaybeder. Gazi Yaşargil üç aylıkken, Annesi Sehavet Hanım ve 4 yaşındaki ablası Selma ile birlikte babalarının tayini sebebiyle Ankara'ya taşınırlar. Burada iki tane kardeşi dünyaya gelir. Erdem ve Günay

adındaki bu kardeşleri de yurtdışında eğitim görerek tıp doktoru olurlar. Erdem Bey şimdi Basel'de genel cerrahi profesörü olarak, Günay Bey ise Zürih'te nörofizyoloji profesörü olarak görev yapmaktadır.

13 Şubat 1925 tarihinde Lice'de çıkan bir isyan sırasında kaymakam Asım Bey ve ailesi isyancılar tarafından 10 günlük bir direnişin ardından alıkoyulurlar. İsyan 9 Nisanda bastırılmış olup ne var ki o esnada rehin olarak tutulan dönemin valisi, kaymakam Asım Bey ve ailesi ancak mayıs ayının sonuna dek kurtarılamamıştır. Sehavet Hanım'ın Gazi Yaşargil'e 5 aylık hamileliği esnasında başlayan yaklaşık 100 günlük esaret hayatı bu şekilde sonlanır. Asım bey istiklal mahkemelerine bilgi verirken yaşananlardan dolayı bir arzusu olup olmadığı sorulduğunda doğacak olan çocuğuna erkek olduğu takdirde Gazi ismini vermek istediğini söyler ve bu isteği kabul edilir.

Kaymakam ve ailesi 15 Ekim 1925'te Lice'den ayrılıp Ankara'ya yerleşirler. Kaymakam Bey'e sayıştayta görev verilir. Çocukluğunu Ankara'da geçiren Gazi Yaşargil ilk ve ortaokulu Ankara'da bitirir.1937-1943 yılları arasında beş yıl İltekin İlkokulu üç yıl Erkek Lisesi üç yıl Atatürk Lisesinde eğitim görmüştür. 1943'de Lise eğitimini Ankara Atatürk Lisesinde tamamladıktan sonra Ankara Üniversitesine girer.

O dönemde Yaşargil'in psikoloji öğretmeninin, alman nörofizyoloğu Wilhelm Wundt'un beyin üzerindeki çalışmalarını anlatırken meslek seçimi kararında ilk önseçimleri oluşmuştur. Daha büyük bir etki olarak da o dönemde komşusu olan nöroloji profesörü Şükrü Yusuf Sarıbaş etkili olmuştur. Profesör Şükrü Sarıbaş 1920 yılında Berlin'de Profesör Kramer'in yanında nöroloji tahsili almıştır. Alman tıbbını cerrahisini ve hastanelerine hayranlıkla anlatmıştır. Yaşargil'in daha sonraki seçimlerinde bunun etkisi olduğu söylenebilir.

Halkın her türlü tıbbi ihtiyacında yardımına koşan Profesör Şükrü Sarıbaş Yaşargil'i derinden etkilemiştir. 14 yaşındayken ağır bir zatürre geçiren

Yaşargil ile yakından ilgilenmiş ve 16 yaşında soğuk hava nedeniyle yüz felci geçiren Yaşargil'e 6 ay boyunca elektrik tedavisi uygulamıştır. Yaşargil'i birkaç kez çalıştığı Ankara Numune Hastanesi'ne götürerek çalışma ortamını ve nasıl çalıştığını göstermiştir. Hastanede kaldığı dönemde orada bulunan nöroloji hastalarını yakından gözlemleme fırsatı bulan Yaşargil neden bu hastalara etkin bir tedavinin bulunmadığı konusunda ilgilenmiştir. 1939 yılında babası Asım Bey ve Profesör Şükrü Sarıbaş bir konuşmalarında o dönemde Viyanalı cerrahi Profesörü August Bier'den övgüyle bahsederken Yaşargil o anda Viyana'ya gidip Profesör Bier'in öğrencisi olmaya karar verir. Sınıfında bulunan beş arkadaşını da bu konuda ikna etmiştir ve üç sene bu amaçla para biriktirmişlerdir. Arkadaşlarının üçü Stalingrad (şuan Rusya'nın Volgograd şehrinin SSCB dönemindeki adı) düştüğünde bu amaçtan vazgeçmişlerdir. Arkadaşı olan Can Yücel ile birlikte Viyana'ya gitmek isteyen Yaşargil'e Can Yüce'in babası olan o dönemin kültür bakanı Hasan Ali Yücel "Kültür Bakanı olarak oğlumu bu yıllarda Viyana'ya tahsile göndermem doğru olmaz sana da gitmeni tavsiye etmem" demiştir.

Ancak kararından vazgeçmeyen Yaşargil 13 Ekim 1943 sabahı dış işleri bakanlığının da yardımıyla yola çıkar. 1943 kışında Naumburg an der Saale adında bir kasabaya yerleşir. Tıp eğitimden önce Naumburg'ta 6 ay hemşire yardımcılığı yapar. Bu deneyimden sonra 1944 yılında Jena Thüringen Friedrich Schiller Üniversitesi'nde tıp eğitimine başlar. İkinci Dünya Savaşı'nın etkileri yüzünden 1945 yılında buradan ayrılarak İsviçre'deki Basel Üniversitesi'ne girer. 1950 yılında bu üniversitede doktora eğitimi ve nöropsikiyatri, dahiliye ve genel cerrahi asistanlığı yapar. 1953'de Zürih'te, Prof. Dr. Hugo Krayenbühl'ün ve ekibinin yanında çalışmaya başlar. 1953-64 yılları arasında çalışmalarını beyin damarları ve anjiyografisi üzerinde yoğunlaştırır.

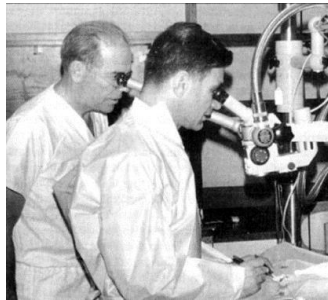
Gazi Yaşargil'in hocası Profesör Hugo Krayenbühl.

1945 yılında Basel'de çalışırken Gazi Yaşargil

1957 yılında Almanya Freiburg ve Breisgau'da istemsiz hareketlerin tedavisine yönelik stereotaktik işlem tekniği ve teknolojisini öğrenmek için Profesör Riechert, Profesör Mundinger ve Profesör Hassler ile çalışır. 1958 yılında bu tekniği uygular. Bu uygulama sırasında olan kanamayı önlemek için kullanılan yüksek frekanslı koagülasyon tekniğini uygular. Lomber disk cerrahisinde uzman olan Yaşargil vertebra tümör cerrahisinde ilk kez teleskopik vida kullanımı fikrini geliştirir ve tasarlar. 1960 yılında bu tekniği ilk kez başarılı bir şekilde kullanır.

1965 yılında doçent doktor olan Yaşargil, mikrovasküler cerrahi alanında kendini geliştirmek amacıyla 1965 ve 1967 yılları arasında, Amerika Birleşik Devletleri'nin Burlington kentindeki Vermont Üniversitesi'nin nöroşirürji bölümü'nde, Profesör Peardon Donaghy'nin mikrocerrahi laboratuvarında mikrovasküler cerrahi alanında çalışmalar yürütür. Burada hayvanlar üzerinde yaptığı çalışmalar ile birlikte mikrovasküler teknikler üstünde uzmanlaşır. O dönemde nöroşirürji alanında yeni kullanıma giren bipolar koagülasyon tekniği ile tanışır ve bu tekniği kullanmaya başlar.

Profesör Donaghy Gazi Yaşargil'i mikroskop çalışmaları esnasında takip etmekte.(1965)

Buradaki çalışmalarını tamamlayan Yaşargil, Zürih'e döner ve 30 Ekim 1967 tarihinde, mikroskop kullanarak operasyonlarını gerçekleştirir. Nöroşirurji tarihinde önemli bir başarıyı gerçekleştiren Yaşargil bir lomber disk cerrahisi sırasında mikroskobun hantallığı ve kullanımının pratik olamayışı sebebiyle hayal kırıklığına uğrar. Bu alanda yeni arayışlar içine giren Yaşargil cerrahi alanına kullanımı daha pratik olan yönlendirme esnasında her iki elini de çalışma sahasında kullanabildiği yüzer mikroskobu kazandırır. Beyin ameliyatlarında kullandığı mikroskop, anevrizmaların giderilmesinde çok önemli bir rol alarak bu alanda çığır açar. 15 Nisan 1973 tarihinde Zürih Üniversite'si Nöroşirüji Bölümü'nün bölüm başkanlığına getirilir. 1992'ye kadar klinik şefliği yapar. Ocak 1993'de emekli olur. Yaşargil yurtdışında doçentlik sınavına hazırlandığı dönemde eline askerlik celp kağıdı ulaşır. Eğitimini, tamamladıktan sonra bu görevi yerine getirmek istediğini belirten Yaşargilin isteği kabul

görmez ve vatandaşlıktan çıkartılır.1993 yılında tıp dünyasınca tanınmış bir cerrah olan 68 yaşındaki Yaşargil, İstanbul'dan gelen bir teklifi kabul edip Türkiye'ye dönme hazırlıklarını yaparken kanunlar nedeniyle Türkiye planını gerçekleştiremez. Bu nedenle 1994'te Yaşargil, Little Rock'da daha önce çalışma arkadaşı da olan Profesör Ossama Al-Mefty'nin teklifi ile birlikte Amerika'da ilk mikronöroşirüji merkezini geliştirirler.

Dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın emriyle Yaşargil'in vatandaşlığa tekrar alınmasına karar verilir. Yaşargil'in pasaportu bizzat dönemin Sanayi Bakanı Şükrü Yürür tarafınca teslim edilmiştir. Prof. Dr. Yaşargil'in icatları arasında; kızının adını verdiği, beyin loblarını açmada kullanılan Otomatik Leyla Ekartörü, ameliyatlarda kullanılan görüş alanını arttıran pratik bir kullanımı olan yüzer mikroskobu ve dizaynını kendi yaptığı Yaşargil Anevrizma Klipslerini sayabiliriz.

Nöroşirurjide hala yaygın bir kullanımı olan Gazi Yaşargilin tasarlamış olduğu Yaşargil anevrizma klipsi

Gazi Yaşargil'in tasarladığı kızının adını taşıyan leyla ekartörü

1973 yılından beri cerrahi operasyonlarda yanında bulunan uzman mikrocerrahi hemşiresi hemşire Dianne Bader-Gibson ile evli olan Yaşargil'in Leyla ve Ceylan adında iki kızı ve Can adında bir oğlu bulunmaktadır. Amerikan Beyin Cerrahları Birliği tarafından "Yüzyılın Adamı" seçilen

Yaşargil, birliğin saygın yayın organı olan Neurosurgery adlı derginin de kapağında yer almıştır. Gazi Yaşargil'in nasıl yüzyılın beyin cerrahı seçildiği hakkında Ohio Cincinnati Üniversitesi Nöroşirüji bölümünden Prof. Dr. John M. Tew şu sözleri kullanmıştır;

"...var olan makrocerrahi teknikleriyle tatmin olmayan ve Dongahy ve Krayenbühl gibi meslektaşları tarafından teşvik edilen M. Gazi Yaşargil anjiyografi gibi yeni gelişen teknolojilerden ustalıkla yararlanıp, bu teknikleri daha da ilerleterek mikrocerrahiye geliştirdi. Mikrocerrahi tekniklerinin önünü açabilmek için, kayan mikroskop, ayarlanabilir otomatik ekartör, mikrocerrahi aletleri ve ergonomik anevrizma klip ve aplikatörleri gibi yeni aletler yarattı. Yaşargil serebrovasküler nöroşirurjide kullanılmak üzere geliştirdiği dahice mikrocerrahi teknikler sayesinde, daha önce inoperabl sayılan hastaların sonlanımını köklü bir biçimde değiştirmiştir..."¹

Gazi Yaşargil'i yüzyılın beyin cerrahisi seçen Neurosurgery dergisi editörü Michael Apuzzo beyin ve sinir cerrahisi biliminin şu anda içinde bulunduğu durumu Harvey Cushing ve Gazi Yaşargil'e borçlu olduğunu bu bilimin temellerini kökten değiştirdiğini belirtmektedir.

Gazi Yaşargil'in geliştirdiği mikroskop ve diğer cerrahi aletlerin kullanımının yaygınlaşması ile beraber tüm dünyada operasyon tekniklerinde değişimler yaşanmış olup nöroşirurjiye katkılarında dolayı 1997 yılında Yaşargil'e 11. Uluslararası Nöroşirurji kongresinde The World Federation of Neurosurgical Societies onur madalyası verilmiştir.

Gazi Yaşargil'e göre beyni oluşturan yapılar arasında su koridorları bulunmakta bu koridorlar ile beynin tüm bölgelerine ulaşabilmektedir. Daha önceden cerrahi yapılamaz denilen bölgelerdeki lezyon ve tümörleri bu anlayışla ameliyat etmiş dünya nöroşirurji tarihinde bir çağı sonlandırıp başka bir çağ açmıştır. Yaşargil doğru yöntemler ve aletlerle yapılamayacak cerrahi müdahalelerin olmadığını savunucusu olmuştur.

Gazi Yaşargil'in hayatının önemli bir bölümüne geçirdiği eski Amerika Birleşik Devletleri başkanı William j. Clinton'ın da doğduğu yer olan adı gibi kendi de küçük olan ABD'nin Arkansas eyaletinde

bulunan Little Rock şehrinde "buranın Başkan Clinton'dan başka en meşhurları neler" diye sorduğunuzda "Gazi Yaşargil ve kedi balığı" olduğunu söylüyorlarmış. Ord. Prof. Dr. Gazi Yaşargil'in aldığı ödüller;

- 1957 - "Vogt Ödülü"-İsviçre Oftalmolojik Topluluğu
- 1968 - Tıp Bilimleri İsviçre Akademisi Robert-Bing-Ödülü
- 1976 - İsviçre Federasyonu Marcel-Benoit-Ödülü
- 1980 - "Yılın Sinir Cerrahisi" Ödülü
- 1981 - Uluslararası Mikrocerrahi Derneği, Sidney, Avustralya, *Öncü Mikrocerrah Ödülü*
- 1988 - Università di Napoli e della Compagna Napoli, İtalya Şeref Madalyası
- 1992 - Türkiye Cumhuriyeti Tıp Ödülü
- 1997 - Nöroşirurji Dernekleri Dünya Federasyonu Altın Madalya
- 1998 - Arkansas Tıp Fakültesi, Değerli Bilim Adamı ödülü
- 1998 - Brezilyalı Nöroşirurji Derneği tarafından "Yüzyılın beyin cerrahisi" olarak onurlandırıldı
- 1999 - Nörolojik Cerrahlar Onur Madalyası, Avrupa Birliği
- 1999 -Nörolojik Cerrahlar Yıllık Toplantısı Kongresi'nde Neurosurgery dergisi tarafından "Yüzyılın Nöroşirurjisyeni" olarak onurlandırıldı
- 2000 - Fedor Krause Madalyası, Alman Nöroşirurji Derneği
- 2000 - Amerikan Cerrahlar Koleji 2000 Onur Bursu
- 2000 - Türkiye Cumhuriyeti Üstün Hizmet Madalyası
- 2000 - Türk Bilimler Akademisi 2000 Ödülü
- 2002 - Uluslararası Francesco Durante Ödülü, İtalya
- 2002 - Millî Egemenlik Onur Ödülü
- 2005 - Millî Egemenlik Onur Ödülü (İkinci defa)^[26]

Üniversitemizde 14 Mart 2019 tarihinde fakri doktora tevdi töreni düzenlenen yüzyılın beyin cerrahı olarak da adlandırılan Profesör Doktor Gazi Yaşargil, Rektörümüz Sayın Profesör Doktor Kemal Şenocak ve dönemin Tıp Fakültesi Dekanı Sayın Profesör Doktor Ali Arslantaş.

Gazi Yaşargil; gerek geliştirdiği tekniklerle gerek nöroşirurji dünyasına kazandırdığı ameliyat teknikleriyle gerekse geliştirdiği cerrahi aletleriyle sadece bu yüzyılın değil nöroşirurji tarihinin en önemli cerrahlarından birisi olduğunu tüm dünyaya göstermiştir.

KAYNAKLAR

1. <https://services.tubitak.gov.tr/edergi/yazi.pdf;jsessionid=ApY58LTMffFYk0IVxGKrCQn3?dergiKodu=4&cilt=48&sayi=878&sayfa=36&yaziid=37639>
2. İhsan Işık "Ünlü Bilim Adamları" (Türkiye Ünlüleri Ansiklopedisi, c.2, 2013),
3. M. Gazi Yaşargil Bir Beyin Cerrahının Meslek Yaşamı Düşünceleri ve Anıları. 2000, s16-55, s13-165.
4. "M. Gazi Yaşargil: Neurosurgery's man of the century" Tew JM Jr. M. Gazi Yaşargil: Neurosurgery's man of the century. Neurosurgery. 1999;45(5):1010-4.
5. <https://www.biyografi.info/kisi/gazi-yasargil>
6. https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fwww.researchgate.net%2Ffigure%2FPortrait-of-Hugo-Krayenbuehl-Black-white-b-w-print-in-photo-album-Photograph-Hans_fig3_321033000&psig=AOvVaw31KCknwA6IBXJ0tf1tgkyq&ust=1701022377864000&source=images&cd=vfe&opi=89978449&ved=0CA8QjRxqFwoTCOjDq6fg34IDFQAAAAAdAAAAABAD
7. <https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fwww.leblebitozu.com%2Fbeynin-piri-reisi-hocalarin-hocasi-gazi-yasargil%2F&psig=AOvVaw0W6KvR9lqyzUmjSEbgzOYk&ust=1701022430711000&source=images&cd=vfe&opi=89978449&ved=0CA8QjRxqFwoTCMjI0cDg34IDFQAAAAAd>

AAAAABAD

8. <https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fthejns.org%2Fview%2Fjournals%2Fjneurosurg%2F112%2F6%2Farticle1176.xml&psig=AOvVaw27xnFunBHneWomzzwe6q2N&ust=1701022476571000&source=images&cd=vfe&opi=89978449&ved=0CA8QjRxqFwoTCMDPzdjg34IDFQAAAAAdAAAAABAI>

Etik Bilgiler

Etik Bilgiler Etik Kurul Onayı: Bu makale bir derleme yazısı olduğu için Etik Kurul Onayı alınmasına gerek yoktur.

Telif Hakkı Devir Formu: Yazar tarafından Telif Hakkı Devir Formu imzalanmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Hakem değerlendirmesinden geçmiştir.

Yazar Katkı Oranları: Konsept: OST,AA. Tasarım: OST,AA. Veri Toplama veya İşleme: OST,AA. Analiz veya Yorum: OST,AA. Literatür Taraması: OST,AA. Yazma: OST,AA.

Çıkar Çatışması Bildirimi: Yazar çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir

Destek ve Teşekkür Beyanı: Bu yazının hazırlanmasında çok büyük emeği geçen Yeditepe Üniversitesi Nöroşirurji anabilim dalı başkanı Sayın Profesör Doktor Uğur Türe'ye teşekkür ederiz